

ВІДГУК
офіційного опонента,
доктора медичних наук, професора
Гасюка Петра Анатолійовича
на дисертаційну роботу
Бокоча Анатолія Васильовича
за темою: «Клініко-лабораторне обґрунтування комплексного ортопедичного
лікування фронтальних груп зубів естетичними конструкціями»
подану до захисту в спеціалізовану вчену раду Д.61.051.08 при
ДВНЗ«Ужгородський національний університет»
на здобуття наукового ступеня
кандидата медичних наук за спеціальністю 14.01.22 – стоматологія.

Актуальність теми.

Відомо, що успіх у вирішенні проблем практичної стоматології в більшості випадків залежить від обізнаності аспектів фізіології тих органів та систем, на які впливає патологічний процес. Як правило, при лікуванні будь-якої патології перед лікарем стоїть основне завдання, яке полягає у відтворенні так званої фізіологічної норми, що існувала до початку фізіологічних змін.

Питанню вивчення потреби населення України в стоматологічній ортопедичній допомозі приділяється достатня увага. Масштабні профілактичні заходи, вдосконалення відомих методів і підходів до лікування, на жаль, суттєво не зменшили відсоток пацієнтів, які мають дефекти зубів і зубних рядів. Як свідчать дані наукової літератури кількість таких пацієнтів від загальної чисельності населення України складає 70-95%.

Варто зазначити, що не менш важливим для забезпечення високої якості лікування хворих є дотримання принципів, правил та методик на всіх клініко-лабораторних етапах ортопедичного лікування.

Аналізуючи літературні джерела можна стверджувати, що не дивлячись на швидкий темп розвитку стоматологічної науки та активне впровадження інноваційних матеріалів та технологій, практика застосування морально застарілих методик протезування не припиняється.

Ортопедична стоматологія у своєму арсеналі має достатню кількість «інструментів» для об'єктивного та суб'єктивного визначення ступеня успішності лікування, проте всі вони потребують значної систематизації та стандартизації.

На необхідності створення та впровадження у систему практичної стоматології подібних стандартних схем оцінювання якості ортопедичного лікування, наголошували у своїх працях безліч вітчизняних та закордонних науковців, адже лише комплексний підхід та принципове розуміння можливостей ятрогенних втручань та прогностичних змін дозволить забезпечити ефективний результат стоматологічного лікування у значній варіабельності складних клінічних ситуацій з досягненням максимально високоестетичних результатів в ході комплексної стоматологічної реабілітації.

В процесі удосконалення ортопедичного лікування хворих з патологією твердих тканин зубів фронтальної ділянки, впроваджено в практику протезування безметалевими керамічними конструкціями, які, виходячи із змін параметру біологічної ширини як вертикальної складової пародонтального комплексу зуба, обґрунтовують актуальність роботи, мети та поставлених завдань.

Обрана проблематика дисертаційного дослідження є актуальною та потребує розробки адаптованих клініко-інструментальних підходів до оцінки змін параметрів стоматологічного статусу на різних етапах комплексного стоматологічного лікування

Таким чином, все вище зазначене свідчить про те, що автором дисертації підняті актуальні питання сучасної стоматологічної науки, які потребують свого вирішення.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Робота є фрагментом планової НДР, яка виконується працівниками кафедри ортопедичної стоматології ДВНЗ «Ужгородський національний

університет»: «Клініко-експериментальне обґрунтування застосування сучасних стоматологічних технологій та експертна оцінка якості лікування та профілактики основних стоматологічних захворювань» (державний реєстраційний № 0113U003611). За цією темою дисертантом виконаний окремий фрагмент роботи.

2. Ступінь обґрунтованості і достовірності наукових положень, висновків та практичних рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Дисертація побудована згідно «Основних вимог до дисертації та авторефератів» ДАК України».

Здобувачем проведено глибокий патентно-інформаційний та науковий пошук і детально проаналізована література за останні десятиліття. Наукові положення, сформульовані здобувачем в дисертаційній роботі є науково обґрунтованими та ґрунтовані на поглибленому аналізі даних сучасної літератури, отриманих результатах власних досліджень та їх обговоренні. Відповідно до мети та поставлених завдань, автор провів дослідження клініко-лабораторних етапів ортопедичного лікування хворих з патологією твердих тканин зубів фронтальної ділянки безметалевими керамічними конструкціями, виходячи із змін параметру біологічної ширини як вертикальної складової пародонтального комплексу зуба.

В процесі дослідження застосовані сучасні методи, адекватні поставленій меті та завданням. Достовірність отриманих результатів не викликає сумніву, оскільки підтверджується суттєвим обсягом проведених досліджень. Основні положення дисертаційної роботи опубліковані в достатній кількості наукових праць. Автор сформулював аргументовані висновки, які відповідають меті та поставленим завданням дослідження.

3. Наукова новизна положень і висновків, сформульованих у дисертації.

В дисертаційній роботі автором вперше обґрунтований зв'язок між критеріями якості ендодонтичного лікування та прогнозованою успішністю терапевтично пролікованої одиниці зубного ряду, яка в подальшому буде використовуватися в якості опори.

Методом математичного обрахунку автором вперше проведено розрахунок параметрів біологічної ширини зуба та обґрунтування терміну «біологічна висота зуба», що безперечно дозволило статистично враховувати даний критерій у структурі комплексного планування ортопедичної реабілітації.

В результаті дисертаційного дослідження шляхом статистичного аналізу автором вперше сформульований інтегральний показник якості функціонально-протетичної реабілітації дефектів твердих тканин зубів фронтальної ділянки з використанням різних типів ортопедичних конструкцій.

Автором обґрунтовано клінічну ефективність етапу фіксації суцільнокерамічних конструкцій, запропонованою ним системою (трансфер-шаблон), яка дозволяє точно зафіксувати різні ортопедичні конструкції одномоментно.

4. Теоретичне і практичне значення дослідження.

В дисертаційній роботі автором розроблено, запропоновано, а також впроваджено в практичну стоматологію трансфер-шаблон для фіксації суцільнокерамічних конструкцій. Використання даного способу передбачає максимальну точність фіксації. Відповідно отримано патент України на корисну модель.

В результаті дисертаційного дослідження автором доведена та теоретично обґрунтована розробка об'єктивних критеріїв оцінки ефективності протезування фронтальних груп зубів суцільнокерамічними конструкціями на основі запропонованого алгоритму комп'ютерного моделювання динамічних варіацій біологічної складової зубо-альвеолярного

комплексу.

Розробка методу комплексної оцінки результатів ортопедичного лікування хворих з дефектами в фронтальній ділянці дозволила забезпечити впровадження результатів дисертаційного дослідження у навчальний та лікувальний процес низки профільних кафедр ВНЗ України.

Результати дисертаційної роботи впроваджені в клінічну практику стоматологічних закладів охорони здоров'я, зокрема в Університетській стоматологічній поліклініці УжНУ, Закарпатській обласній клінічній стоматологічній поліклініці, Університетській клініці м. Чернівці, Університетський стоматологічний центр Харківського національного медичного університету.

5. Повнота викладення результатів дослідження в опублікованих роботах.

Основні положення дисертаційної роботи Бокоча Анатолія Васильовича відображені в 17 наукових роботах, з них – 10 статей, з яких 2 – у виданнях, що входять до науко-метричних баз, 5 – у наукових фахових виданнях, рекомендованих ДАК МОН України, 3 – у провідних закордонних виданнях, 1 – в інших виданнях та 8 – у матеріалах конференцій та конгресів.

6. Оцінка вмісту дисертації. Дисертаційна робота викладена на 178 сторінках комп'ютерного тексту. Її структура побудована за традиційним принципом. Дисертаційна робота складається із вступу, огляду літератури, характеристики об'єктів та методів дослідження, 5 розділів власних досліджень, аналізу та обговорення отриманих результатів, висновків, практичних рекомендацій та списку використаних джерел. Робота ілюстрована 21 таблицею, 39 рисунками та додатками.

У вступі обґрунтовано та висвітлено актуальність теми, мету та завдання дослідження, наукову новизну і практичне значення даної роботи.

Розділ 1. “Огляд літератури” викладений на 28 сторінках написаний літературною мовою з критичним підходом, носить аналітичний характер та відображає сучасне бачення автором проблематичних питань. В кінці всього огляду дисертант аналізує дані літератури з питань, що вирішуються та обґрунтовує доцільність розв’язання питань і завдань особистого дослідження.

Відповідно до поставлених завдань дослідження, огляд літератури складається з 3 підрозділів, в яких автор проводить аналіз сучасного погляду доцільності та оцінку відомих підходів до оптимізації результатів ортопедичного лікування із використанням високоестетичних конструкцій у фронтальній ділянці.

В першому підрозділі автор проводить аналітичний аналіз щодо поширеності каріозних та некаріозних естетичних дефектів у фронтальних ділянках щелеп.

В другому підрозділі під назвою «Можливості корекції естетичних дефектів фронтальної групи зубів із урахуванням впливу параметрів біологічної ширини», автор вдало проводить аналіз попередників щодо критеріїв об’єктивізації кольоропередачі, адекватності імітованої морфології, використання новітніх технологій спектрофотометрії, ультразвукової діагностики, формалізованих реєстраційних карт та специфічно сформульованих параметрів оцінки.

Матеріали третього підрозділу огляду літератури «Підходи до оцінки результатів ортопедичного лікування із використанням високоестетичних конструкцій», викладено на 12-ти сторінках машинописного тексту, наприкінці якого автор акцентує увагу на гострій необхідності розробки адаптованих клініко-інструментальних підходів до оцінки змін параметрів стоматологічного статусу на різних етапах комплексного стоматологічного лікування.

Зауваження: трапляються посилання на літературні джерела минулого століття, технічні та редакційні огріхи, які мають місце в розділі не впливають на цінність огляду.

В розділі 2 «Об'єкт та методи дослідження», який викладений на 24 сторінках і включає 3 підрозділи наведена ретельна характеристика програми та обсяг дослідження матеріалу, особливості концептуального підходу та дизайну дослідження та проведений опис методологічних підходів, які застосовувались в процесі досліджень. Для вирішення поставлених завдань дослідження автором проводилось виконання дисертаційної роботи з дотриманням чітко сформованих етапів дослідження відповідно до оригінального дизайну роботи, разом з тим використовувались клінічні методи обстеження стоматологічних хворих, параклінічні та клініко-інструментальні методи оцінки окремих параметрів стоматологічного статусу, рентгенологічні методи з метою об'єктивізації змін в кістковій тканині, а також інформаційно-аналітичні алгоритми систематизації та обробки отриманих чисельних проміжних і кінцевих даних.

Варто зазначити, що результати власних досліджень знайшли своє відображення в п'яти самостійних розділах.

В розділі 3 результатів дисертаційного дослідження, що розділений на 3 підрозділи, автором проведено аналіз поширеності дефектів зубів вищезазначеної ділянки із врахуванням основних етіологічних факторів їх виникнення, оцінку складності зареєстрованих порушень, проаналізовано взаємозв'язок між складністю порушення функціонально-стабільного стану оклюзії і потребою у проведенні відповідних ортопедичних втручань, та визначено рівень відповідності між об'єктивними клінічними параметрами наявних порушень.

Мотивуючись даними цього розділу, автор акцентує увагу на тому, що запропонований підхід забезпечує можливість оцінки лише технічних

параметрів різних естетичних конструкцій, однак не дозволяє провести оцінку змін біологічної ширини, абсолютного рівня ясенного контуру в кількісних показниках, співвідношення показників рожевої та білої естетики, комплексної оцінки гармонії посмішки, прогнозу проведеного ендодонтичного лікування, відповідність кінцевого результату лікування суб'єктивним очікуванням пацієнта.

Розділ, як і належить, закінчується невеликим резюме, де автор підкреслює, що наведені в розділі факти обґрунтовують потребу розробки стандартизованої системи оцінки якості різних типів реставрацій із врахуванням не тільки експлуатаційних характеристик самих конструкцій, а й кількісних показників біологічних змін.

Результати досліджень даного розділу знайшли своє відображення у 2 наукових статтях у фахових журналах, що рекомендовані ДАК МОН України.

Зауваження – в розділі зустрічаються поодинокі технічні та граматичні огріхи.

Розділ 4 «Алгоритм комплексного планування ятрогенних втручань в естетичнозначимій ділянці з урахуванням вихідних параметрів критерію біоширини», як і випливає з назви присвячений розробці та обґрунтуванню підходу до реєстрації параметру біологічної ширини з подальшою його конвертацією у геометричні вертикальні та горизонтальні похідні.

Результати розділу вдало проілюстровані 6 рисунками з моделями планування стоматологічного лікування та із запропонованою автором блок-схемою обґрунтування біологічної висоти в ході комплексного діагностичного процесу.

В цьому розділі дисертаційного дослідження автор переконливо доводить, що в ході комплексного підходу до реабілітації йому вдалось розробити естетичний оптимум і обґрунтований підхід до відновлення

цілісності зубного ряду та загальноприйнятих стандартів лінії посмішки у фронтальній ділянці.

Розділ закінчується висновком, в якому автор за результатами проведеного дослідження вказує на доцільність математичної інтерпретації вихідних параметрів біологічної ширини у формі конкретного чисельного показника біологічної висоти на різних ділянках зубо-пародонтального комплексу, що дозволяє включати його у структуру діагностичного алгоритму із паралельним залученням даних клінічної фотозйомки, а також конусно-променевої комп'ютерної томографії.

Даний комплексний методологічний підхід, на думку автора, дозволяє спрогнозувати раціональність проведення певних маніпуляцій з урахування можливості виникнення рецесії, зміни структури ясен, міжзубного сосочка та порушення параметрів естетики у фронтальній ділянці зубного ряду.

Основні наукові положення даного розділу оприлюднені в чотирьох наукових працях.

Зауваження – в розділі зустрічаються поодинокі технічні огріхи.

В розділі 5: «об'єктивізація якості проведеного ендодонтичного лікування в структурі комплексної ортопедичної реабілітації» в ході ретельного аналізу результатів проведеного ендодонтичного лікування автором проведена оцінка 104 ортопантомограм пацієнтів за рентгенологічними ознаками ендодонтичного лікування, за термінами між датою виконання ортопантомограми та датою проведеного ендодонтичного втручання та за наявністю прицільних або ортопантомографічних знімків до початку первинного ендодонтичного втручання.

Враховувавши значимість впливу якості виконаної реставрації на прогноз ендодонтичного лікування під час моніторингу стоматологічного статусу пацієнтів автором були оцінені певні параметри проведеного лікування, що дало можливість систематизувати вищеперелічені критерії у 5

окремих категорій з метою спрощення процесу оцінки якості встановлених протетичних супраконструкцій.

Варто зазначити, що з метою об'єктивізації параметрів змін кісткової тканини в периапікальній ділянці автор досить вдало використав периапікальний індекс (PAI).

Автор вдало підсумовує даний розділ, констатуючи те, що показники успішності можна забезпечити при відновленні коронкової частини зуба після ендодонтичного лікування за допомогою реставрації, формуючи в області реставрації як медіальних так і дистальних апроксимальних контактів, виключення функції даних зубів в якості опор незнімних і знімних конструкцій, наголошуючи що саме комплексний підхід до оцінки результатів ендодонтичного лікування зубів обґрунтований зв'язком між кожним із проаналізованих критеріїв та прогнозованою успішністю терапевтично пролікованої одиниці зубного ряду в якості опори.

Одержані дані цього розділу вдало проілюстровані якісними 3-ма графічними зображення з розподілом ендодонтично пролікованих зубів, 4-ма мікрофотографіями та 7-ма таблицями з цифровим матеріалом, який повністю базується на фактичних даних, підданий статистичному аналізу, що забезпечує достовірність отриманих результатів.

В цілому розділ викладений послідовно з наукової точки зору, із логічним заключенням, легко читається *без зауважень*.

Розділ 6 під назвою: **«Спосіб поетапної фіксації суцільнокерамічних коронок у фронтальних відділах верхньої та нижньої щелеп із застосуванням трансфер-шаблону»** викладений на 7-ми сторінках разом з рисунками.

В даному розділі автор обґрунтовано наголошує на важливості етапу фіксації одиночних суцільнокерамічних коронок оскільки даний клінічний етап потребує найбільшого контролю в ході виконання усіх попередньо

проведених маніпуляцій, направлених на підготовку опорних зубів до естетичного ортопедичного протезування.

Проведений спосіб поетапної фіксації суцільнокерамічних коронок у фронтальних відділах верхньої та нижньої щелеп, який передбачає застосування спеціальної конструкції трансфер-шаблону, дав можливість автору довести інформативність та клінічну ефективність запропонованої ним методики одномоментної фіксації одразу усіх необхідних суцільнокерамічних реставрацій у фронтальних відділах верхньої та нижньої щелеп.

Вдало висвітливши 7-ма мікрофотографіями клініко-лабораторні етапи виготовлення та використання прозорого трансфер-шаблону, автор наприкінці розділу робить наголос на практичному значенні запропонованої конструкції та важливості оптимізації процесу фіксації суцільнокерамічних коронок у фронтальних відділах верхньої та нижньої щелеп в амбулаторних та поліклінічних умовах.

Результати досліджень даного розділу знайшли своє відображення у 1 науковій статті вітчизняного фахового видання та у 4 тезах науково-практичних конференцій.

Зауваження цього розділу не суттєві, вони погоджені з дисертантом.

Розділ 7: «Клініко-експериментальна апробація запропонованого підходу до реабілітації пацієнтів із естетичними дефектами фронтальної групи зубів», поділений на два підрозділи, в яких автор відобразив аналіз ефективності застосування запропонованого ним підходу до реабілітації пацієнтів із естетичними дефектами фронтальної групи зубів та прогностичну оцінку змін при проведенні комплексного ортопедичного лікування фронтальних груп зубів естетичними конструкціями.

Виклад матеріалу є доказовим, підтверджений достатньою кількістю таблиць та діаграм з розподілом ортопедичних конструкцій у досліджуваний і

контрольній групі та динамікою показників протетично-естетичного індексу у віддаленому терміні.

Звертає на себе увагу представлена модель оцінки показників відносного ризику ускладнень згідно запропонованих критеріїв, яка представлена в кінці даного розділу дисертаційного дослідження. За допомогою вищезгаданої моделі автор врахував можливість впливу невідповідності як одного прогностичного критерію, так і їх середньої парної комбінації, яка була сформульована виходячи із вибірок пацієнтів, проаналізованих на різних етапах дисертаційного дослідження.

Зауваження – необхідно уникати “русизмів” та російськомовної побудови речень.

Розділ «Аналіз та обговорення отриманих результатів» містить співставлення одержаних в роботі результатів дослідження з вже відомими. В цьому розділі проявляється вміння автора роботи аналізувати одержаний фактичний матеріал, робити узагальнення та співставляти результати отриманих власних досліджень з літературними джерелами.

В даному розділі чимала увага зосереджена на запропонованому авторському підході, котрий базується на реалізації наступних почергових етапів, які на думку автора допоможуть оптимізувати процес планування комплексу стоматологічних втручань в ході адаптованої реабілітації пацієнта. Автор стисло підсумовує основні здобутки дисертаційної роботи. Варто зауважити, що даний розділ повністю викладено й оформлено у повній відповідності з основними вимогами ДАК МОН України.

Висновки та практичні рекомендації сформульовані відповідно до отриманих результатів, обґрунтовані, відповідають поставленим завданням дослідження та мають наукову та практичну цінність.

Список літератури, що містить 222 бібліографічних джерел, з них 92 вітчизняних та 130 іноземних авторів, оформлено відповідно до загальних бібліографічних вимог.

Отримані результати дослідження повністю висвітлені в друкованих працях і доповідях. Зміст автореферату А. В. Бокоча повністю відображає основні положення дисертаційного дослідження.

В плані дискусії хотілося б отримати відповіді на запитання:

1. Чи можливе, на Вашу думку, використання запропонованої методики протезування естетичними ортопедичними конструкціями у фронтальній ділянці у пацієнтів з парафункцією жувальних м'язів та патологічною стертістю зубів?
2. Чим, на Вашу думку, пов'язана така велика кількість ускладнень при користуванні морально застарілими ортопедичними конструкціями у фронтальній ділянці в віддаленні терміни в порівнянні з безметалевими керамічними конструкціями?
3. Враховуючи високий рівень практичного значення Вашої роботи щодо оптимізації процесу планування комплексу стоматологічних втручань в ході адаптованої реабілітації пацієнта, які на Вашу думку шляхи впровадження даних результатів в стоматологічних закладах державного фінансування?

ВИСНОВКИ

Дисертаційна робота Бокоча Анатолія Васильовича за темою: «Клініко-лабораторне обґрунтування комплексного ортопедичного лікування фронтальних груп зубів естетичними конструкціями» представлена на здобуття наукового ступеня кандидата медичних наук за спеціальністю 14.01.22 – стоматологія є завершеною працею, в якій отримані науково обґрунтовані результати, що в сукупності вирішують конкретне наукове завдання по вдосконаленню клініко-лабораторних етапів ортопедичного лікування хворих з патологією твердих тканин зубів фронтальної ділянки за допомогою безметалевих керамічних конструкцій, що є суттєвим внеском як в теоретичну, так і в практичну стоматологію.

За обсягом проведеного дослідження, глибиною аналізу, новизною отриманих результатів, обґрунтованістю і достовірністю висновків та положень, дисертація Бокоча А.В. за темою «Клініко-лабораторне обґрунтування комплексного ортопедичного лікування фронтальних груп зубів естетичними конструкціями» повністю відповідає п. 11 «Порядку присудження наукових ступенів» Постанови Кабінету Міністрів України № 567 від 24.07.2013 (зі змінами, внесеними згідно з Постановами Кабінету Міністрів № 656 від 10.08.2015 року та № 1159 від 30.12.2015 року) щодо дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата медичних наук за спеціальністю 14.01.22 – стоматологія.

Офіційний опонент:

завідувач кафедри
ортопедичної стоматології
ДВНЗ «Тернопільський
державний медичний університет
імені І. Я. Горбачевського МОЗ України»,
доктор медичних наук, професор

П. А. Гасюк

Особистий підпис

завіряю

Помічник ректора з кадрових питань
Тернопільського медуніверситету

Відрук офіційною опекатою
нарізаною по спец. формі 12.03.2018р.

Вчений секретар

д. мед. н., професор

В. В. Гасюк